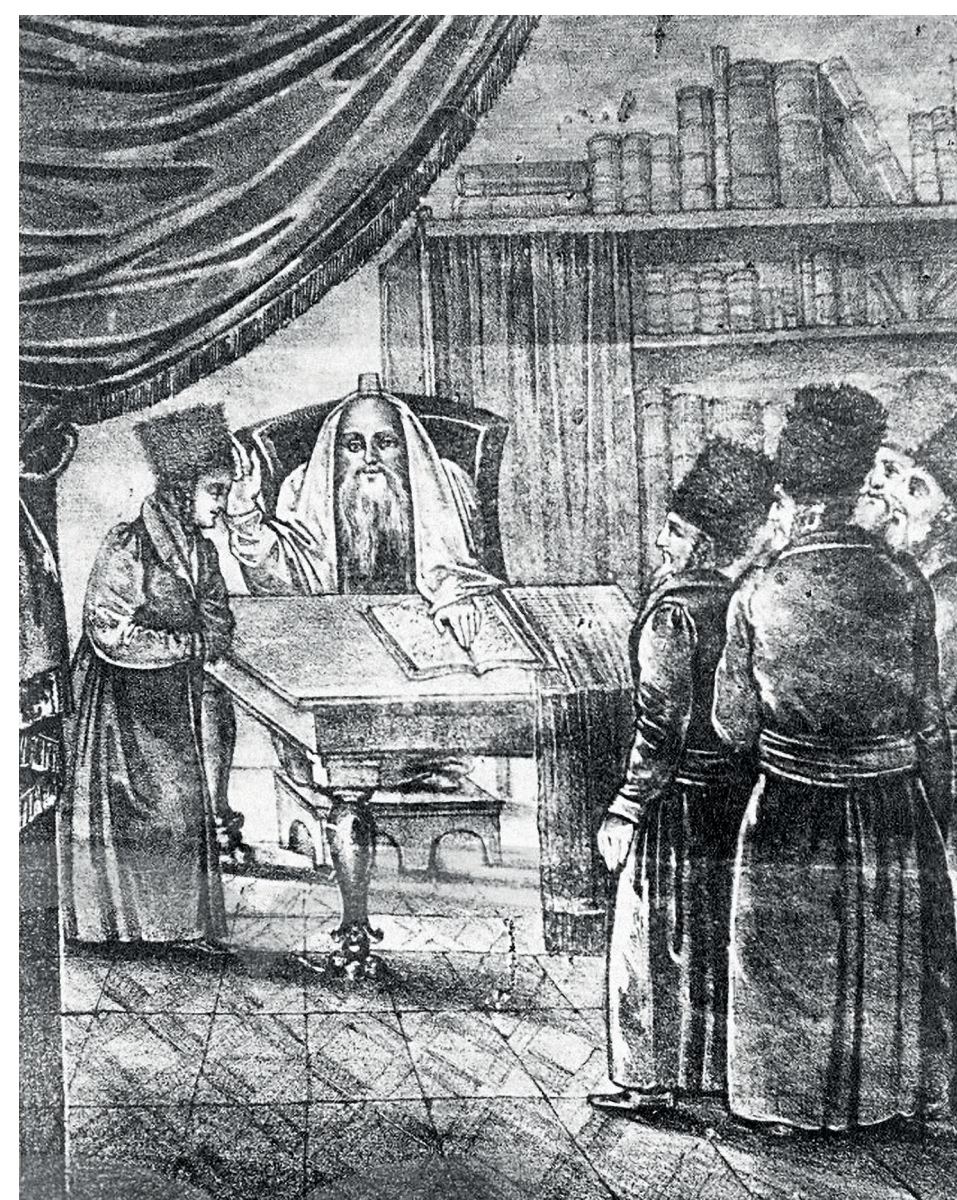

7. Polonia paradisus Judaeorum

↑ Na území Rzeczpospolité vznikl jeden z nejvlivnějších mystických proudů v rámci judaismu – chasidismus. Zde významný chasidský učenec Isroel Hopsztajn, zvaný také Magid z Kozienic (1737–1814). / Zdroj: archiv autora

↓ Karaimové – Zřejmě nejmenší náboženská komunita v Evropě, odvozujiící svůj původ od kmene Chazarů, který v raném středověku přijal judaismus, pochází z Krymu, nicméně právě na území Rzeczpospolité našla své hlavní útočiště. Karaimské komunity v Litvě, v Polsku a na Ukrajině žijí dodnes. / Foto: Lithuanian Karaites Cultural Society

Zatímco v ostatních zemích Evropy bylo židovské obyvatelstvo během středověku vyháněno, polští králové udělovali přicházejícím Židům četná privilegia. Kromě *Velké listiny židovských svobod* z roku 1264 to byla i *Privilegia de non tolerandis Christianis*, která židovským obchodníkům umožnila osídlit vymezené osady bez křesťanské konkurence. Židé tak postupně získali právo vlastní samosprávy (tzv. kahaly) a v době Lublinské unie dokonce i možnost svolávat svůj vlastní židovský parlament, označovaný jako Sněm čtyř zemí (tzv. Va'ad). Není proto divu, že v 16. století začala Evropa označovat Rzeczpospolitu jako „židovský ráj“ a že zde žily tři čtvrtiny veškeré světové židovské populace. Rány tomuto soužití zasazovala od poloviny 17. století především kozácká povstání, během nichž byli Židé jako domnělí spojenci šlechty masakrováni po tisících, a v 18. století i obecný pokles polsko-litevské náboženské tolerance. Během snahy o záchranu Republiky při jednání tzv. Velkého sejmu v letech 1788–1792 však začala zasedat speciální komise, která měla postavení Židů v Republice vyřešit. Když navíc později vypuklo slavné Kościuszkovo povstání, bránící nezávislost Rzeczpospolité i dědictví Ústavy 3. května proti ruské invazi, řada Židů neváhala vstoupit do prvního židovského pluku a se zbraní v ruce za republiku bojovat.

„Království polské toť: ráj pro Židy,
peklo pro poddané, očištec pro měšťany,
vláda služebníků. Království polské toť:
ráj pro Židy, úkryt pro kacíře, prostřený
stůl pro cizince, vlast přivandrovalců.“

satirická báseň, 17. stol.

←← Synagoga v Tykocinu – Starobylé město Tykocin se nachází v Podlesí, dnešním severovýchodním Polsku. Bylo sídlem druhé největší židovské komunity v Polském království (po Krakově). Barokní synagoga patří mezi vzácné památky židovského umění doby Rzeczpospolité, které přežily německé nacistické běsnění za druhé světové války. / Foto: Kazimierz Poplawski, www.kazimierzpoplawski.pl, licence_CC BY-NC 2.0

→ Synagoga ve Vilniusu – Pochází sice z 19. století, ale je stopou po bohatých dějinách židovské přítomnosti v hlavním městě Litvy. Vilnius byl v 17. a 18. století nazýván „Jeruzalémem severu“. / Foto: Laimonas Ciunys

← Vilnius byl také domovem jednoho z nejslavnějších židovských učenců novověku, známého jako Ga'on z Vilna (1720–1797). / Foto: Laimonas Ciunys

„Pokud by Hospodin nedal Židům
Polsko jako útočiště, osud Izraele by
byl věru nesnesitelný.“

rabín Moše Isserles, 1525–1572

← Strop synagogy zrekonstruovaný pro potřeby Muzea dějin polských Židů POLIN ve Varšavě, které v roce 2015 získalo titul Nejlepší muzeum v Evropě. Právě v tomto moderním muzeu se dozvíte nejvíce o Židech v Rzeczpospolité, tedy největší židovské diaspoře na světě. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl